

Տիւնայոց Տիւնայոց

ՈՐԱԳԻՐ

Դաշնայնական Դաւաճանական և Զոհարանական

ԵՐԱՅԻՄ ԵՐԵՄԻԱ 121

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՐԱԳԻՐ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1843

ՆԵՐՎԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 5 Հունվար:

Բարձրագոյն Վրան ու Լատորիայի գեապանին մէջ վէճ մը ծագեցաւ մօտերս, քանի մը կարգադրութեանց պատճառով՝ որ օսմաննան կառավարութիւնը արժանի համարեցաւ ընել աւստրիական Վանուբի ընկերութեան շոգինաւերուն համար, որպէս զի երկրին յաջողութեանը ու ճարտարութեանը ձեռնուրըլայ: Հասարակօրէն անանկ կրկարծուէր որ այս կարեւոր գործը արդէն լրմնացած է. բայց հիմայ նոր դժուարութիւններ մէջ մտնալով՝ ալ աւելի մեծացաւ վէճը: Մ. տը (Բէսպա առաջին Թարգմանը) Լատորիայի գեապանատան, անցած կիրակի արքունական Վաւուբի երթալով, ու երկար խորհուրդ մը ընելով Ն. Բարձրութեան եպարքոսին հետ, յայտարարական գիր մը տըւեր է անոր, Ս. Բ. Լ. Ե. Գ. Լ. աւստրիական գեապանի գործակալին կողմանէ, որ կը ծանուցանէ թէ պիտի վերջացնէ իր հաղորդակցութիւնը Բարձրագոյն Վրանը հետ: Եւոր վրայ, յիշեալ գործակալը իսկոյն սուրհանգակ մը խրկեց իր կառավարութեանը:

Ենցած կիրակի, Ն. Բ. Լ. Ե. Գ. Լ. սըր Ս. Գ. Լ. Բ. Լ. Ե. Գ. Լ. ընկերութեամբ և ուրիշ ընտանիքներով Վալուբա Սարային ուսումնարանը այցելութիւն գնաց:

ԲԱՆԱԿԱՆԱԿԱՆ

Հետեւեալ նամակը՝ ազգասէր և ուսումնական անձ մի, Երջուրցի Լարատեանին հայրենասիրութեանը ու անկողնապահութեանը վստահանալով, խրկեց է մեզի որ հրատարակենք. ուստի մենք ևս չի կրցանք, առանց կողմնապահութիւն ցուցունելու, մերժել ա՛ր. ինչոքով: Չենք ուզեր յիշեալ նամակին մէջը գրեւոր իրաւունքներուն վրայօք դատողութիւն ընել. այլ կը յանձնենք աս գործը ուսումնասիր հասարակութեան ողջամիտ վճռոյն:

Յորդի վերահստուչ Արշալուսյ Արարատեան:

Յիրաւի ազգասէր ու եղբայրասէր մարդու գործ է իր սպինքի բիշ շատ պակասութիւնները հասարակութեանը բարեւեր ոգւով յայտնելով, իր սիրելի ազգը ըստ հնարաւորութեանը ուղղելու ու բարեկարգելու հոգ տանել: Ուստի բերկրաւթ սրտի կարգացի թիւ 116 ձեր յորդի օրագրութեան մէջ հրատարակած ազգասիրական նամակը Ն. Բ. Լ. պարտին. որն որ անկեղծ գովութեան ու շնորհակալութեան արժանի է. որովհետեւ առաջ բերած իրաւունքը անժխտելի է, թէ՛ «ազգութեան կենդան»

Վարժարանին վերատեսուչը հոն չի գտնուելով, ուսուցիչներէն մէկը արժանաւոր պատուով ընդունեց անդուական այցելունները, ու երեւել տեղանքը պտուղուց: Ն. Բ. Լ. Ե. Գ. Լ. ընդունելով Վանուբի ընկերային ցուցուց այս տեղի ամմեն կերպ բարեկարգութիւնները ու մաքրութիւնը տեսնելով. ու երբոր յիշեալ ուսուցիչը մանրամասն տեղեկութիւններ տրվաւ բոլոր ուսմանց վրայով, ալ աւելի ուրախանալով՝ խոստացաւ որ ուրիշ անգամ մըն ալ այցելութիւն գայ, ու մնացած տեղերն ալ պտուղի: — Հրկիզութիւն մը պատահեցաւ այսօր Լ. Ե. Գ. Լ. տարի կողմը, բայց շուտով մարեցին:

— Սերկիայի (սըրքի) գործքերուն պատճառովը, շարունակ հաղորդակցութիւն ունի Բարձրագոյն Վաւուբի Վաւուբի գեապանին հետ. բայց ինչպէս կը լսենք, ամմեն բան կարգի մտած է, ու շատ չերթար բոլորովն կը վերջանայ այս վէճը:

ԼԱՍՈՐԵՍԻԱ

Նյա երկիրը մեծ հանդարտութեան մէջ է հիմակ. տիւրքները բոլորովն վերջացուցին իրենց ապստամբութիւնը. ոմանք իրենց ընտանեաց քովը դարձան, ոմանք ասգիս անդին չլսեցան: Ե. Լ. Ե. Գ. Լ. լրիւն ըսած անանկ շէխը Վամասկոս գնաց հը պատակութիւն ընելու Ս. Ե. Գ. Լ. փաշային, որ

նացուցիչ հոգին հայրենի լեզուն է՝: Բայց նոյն նամակին հայրենասէր հեղինակը՝ թէ որ չեմ սխալիր, կը պարտաւորէր որ խօսի նաեւ ազգի մը կատարեալ ամբողջութիւնը պահպանող գերագոյն ու սրբազան կապին վրայօք.....

Հաւաստի եմ որ յիշեալ յորդի անձը տեսեր է (ս. մանան պատմութիւն ըսած երկու հատոր գիրքը. որն որ 1842 ին Ս. Ե. Գ. Լ. գեղարդոյ Ս. Ե. Գ. Լ. արեւանց վանքը տպւած է. թէ և խիստ զգուշութեամբ կարգացած ալ չըլլայ, անշուշտ իր ներամտութենէն ծածկած չի պիտի ըլլայ անոր մէջը եղած ճշմարիտ ազգասիրութեան դէմ քանի մը երեւելի պակասութիւններ, որոնք ստուգասէր պատմագիրներուն առջև ալ մեծ յանցանք համարելով, աներկբայ կը պարտաւորէր ձեր անկողնապահ օրագրութեան միջոցովը հասարակութեանը իմացնել զանոնք, որով ազգասիրական ջանք մը ըրած կըլլար ասանկ պակասութիւնները ուղղելու կամ քիչցընելու աս լուսաւորեալ դարուս մէջը:

Հաւերժական յիշատակաց արժանի Չամբանց Ն. Ս. Ե. Գ. Լ. վարդապետը, Պարպեցիէն առնելով՝ կը կրկնէ հայոց պատմութեան, յառաջաբանութեանը մէջ. «Ն. Ե. Գ. Լ. հարազատ պատմութիւն պիտոյ է բերել պատկառելով

բանոր դրութեան զանի ու Ն. Ե. Գ. Լ. հրամանին կը պատէ:

Նորունական Վաւուբի տեղոյս Լատորիայի կը ծանուցանէ, որ նոր կարգադրութիւն մը եղած է Լ. Ե. Գ. Լ. կառավարութեանը համար, ու երկու անձինք կառավարիչ պիտի ընտրուին մօտերս մէկը մարտինը և միւսը տիւրքի:

Նոմէր փաշան որ Լ. Ե. Գ. Լ. պիտի երթար, իբրեւ կառավարիչ, դեռ հոս է, ու ստոյգ չենք զիտեր թէ պիտի երթայ մի աս ստաշոնը վարելու:

Ս. Ե. Գ. Լ. Վ. Ե. Գ. Լ. փաշան Պ. Ե. Գ. Լ. Ե. Գ. Լ. է, ու Ն. Ե. Գ. Լ. լուսն լուսն կը կառավարէ:

ՆԵՐՎԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԱՅԳԻՐ

Արն օրագիրը կը հաստատուէ, որ եթէ աֆիոնի առուուրը բոլորովն խափանուելու ըլլայ Չինի հետ եղած առուուրէն տարին 15-16 միլիոն Թալէր կը կորանցունէ: Նշողիս, առանց հաշուելու ուրիշ շատ միլիոններու կորուստը՝ որոնցմով ապրանք կառնուի անկէց: Վասն զի Չինաստան շատ բերք չի կրնար խրկեր, կըսէ Ս. Ե. Գ. Լ. և հետեւեալ՝ առուուրը ու ճարտարութիւնը մեծ վնաս կը կրնն ինչնան որ քիչ մը վաճառուելու գիւրութիւն չունենան Լ. Ե. Գ. Լ. ու Լ. Ե. Գ. Լ. մէջ:

«ստուգադրութիւն անպարստ յոկանդա ստուգասէր լատորիայ, չյաւելու զանեղալուն յընդունայն առմունս Բանից, շուտագոյնցանել զի պիտի և կարճատեւ «պատմել բանիւ անպիտութեամբ, այլ զընաւն ողջա- «Խոս զգուշութեամբ բերել ի յայտնութիւն»: Որուն ետեւէն նոյն բարեկարգապարտ վարդապետ ինքն ալ կը յորդորէ պատմութիւններէն օգուտ քաղել տալ ընթերցողաց, «Վաւուբի նկարելով զբաղմունքի անցս կենցաղոյս «և ակն յայտնի ցուցանելով թէ յորս արժան է յարիւ և յորոց խորշի: Վակայն ցաւալի սրտի կը տեսնենք որ պատմագիրներուն ասանկ անհրաժեշտ կանոնները զանց առնելով, (ս. մանան պատմութեան յորդի հեղինակը, (որ ընտիր հայկաբանութեամբ ինքը շարադրի է ան գիրքը, թարգմանութիւն չէ) անցած ժամանակներու դիպ- ւածներէն ի զատ՝ մօտ ատեններս պատահած քանի մը երեւելի դիպածներուն ու համբաւաւոր հայկազուն անձանց յիշատակութեան արժանի անունները, բոլորովն անյիշատակ թողի անցեր է, որոնք (ս. մանան Տերութեան քաղաքական գործքերուն մէջ երեւելի հան- դիսացան իրենց հազուագիւտ տաղանդներովը ու գործունէութեամբը:

Լուսնի մէկ բանիւրուն հեղինակի մը շինած գրքին վրայ

Օմիւռնիա , 15 Յունիստ :

Վհենտիկի Սխիթարեան արժանագով միտքա
նութիւնը , ի ընտուռ Լուսուֆեան Սեծապատիւ
Պետրոս Միբրային ձեռօքը ծրար մի հայերէն ընտիր
գիրքեր խրկեր է Սուրբ Մեսրոպեան մեր վարժա
րանին ընծայելով , 'ի նշան խնդակցութեան ազգա
սիրական և ուսումնասիրական Զանբին հայադգի ժո
ղովդդոց քաղաքիս . ուստի բերկրառիթ սրտիւ կը
փութանք մեր մտերիմ երախտագիտութիւնը Մշա
լոյս Լճարատեանին միջոցովը յայտնել , հրատարա
կելով նաև յիշեալ միաբանութեանը գրած նամակը
առ Սեծապատիւ Պետրոս աղայ Լուսուֆեան 'ի
Խրեստ , ու շնորհակալութեան պատասխանը , որ
Մեսրոպեան վարժարանին վերատեսուէք գրեց առ
արժանապատիւ Սիաբանութիւնն 'ի Վհենտիկ .
նմանապէս ընծայեալ գիրքերուն անունները ևս ար
ժան համարեցանք նշանակել :

Լ.Ն. Լճնուկյան Պետրոս Լճիրայ Էջուտեֆեանց .
 'Ի ՌԻԿԵՍԻ
 ՍԵՆՏԵՐԻ 11 ԵՊԵՄԲԵՐԻ 1842

Ո՛ր ճապարհիւ Լճիբայ

Մտտաճապատու Լոգեոր Տէրս մեր և համբէն
ուխտ Միսիթարեան, լուեալ մեծաւ ուրախութեամբ
զհայրենասէր ջնան մերազնեիցս (Ղմիւնիդ)՝ յորոց բազմի
ի գլուխ աղնուական անձն մեծապատու Միքայիլ իրրու
քաջալերիչ և ձեռնտու ի յառաջագիմութիւն մարչից,
ուամանց և օգտաւէտ գիտութեանց, համարձակի բա-
ցատրել Ղշնութեանդ ի ձեռն նուաստ գր. իս գիւն

Հեմ ուզեր բանադատ ըլլալ, երկարօրէն խօսելով: Սակայն աղջասիրտական եռանդս ալ չի ներեր ինծի անտարբեր աչքով նայիլ ու անհոգ մնալ լողըրովին: Այնպէս մէկը պատասխանել ինծի, թէ աս գործը (սմանան պատմութիւն է) այոց պատմութիւն չէ: Այսու ամենայնիւ՝ ըստ որում յիշեալ Տէրութեանը մէջ պատահած զիպածներ եւ, որքան համառօտ ըլլայ պատմութիւնը, կարճ խօսքով մը գոնէ կրնար գրել 1820ին Վրաստանը նուազօրէն մեր աղգին մէջ էղած երեւելի անցքը, ինչպէս երկարօրէն կրգրէ 1828ին անցքը:

Ինչու՞ չառանձնարին զարմացման արժանի է, ու չմո-
գիտեր ինչ պատճառի տակ . . . Վ. Սեմուելյան Պո-
ղոս Պէյին Լիբերալիզմի մեծահամբաւ անունը մոռ-
նալը ու ամենեւին անյիշատակ ձգելը, որն որ երկրագուն-
տին գրեթէ ամեն մասին մէջ մեծ պատուով ծանուց-
ած է, ու Լիբերալիզմի օրագրութիւնները, Էնչամարտասէր
շատմիչները ևս շատ յարգութեամբ յիշատակած են
որուն քաղաքական տաշտերները ու նրա արտ խոհանո-
թիւնը՝ յիրաւի պարծանք կը համարուի հայոց ազգին
Լիբերալիզմի հանգուցեալ Պէյի չեան (Յարութիւն Լի-
բային յարգի անունը, ու Սեմուել Սահմուտ օգոստոս-
փոստ արքային անոր վրայ ունեցած ծայրագոյն խնամք

Ճշմարիտ խնդու[թիւն՝ փափաքելով 'ի սրտե զառուելն
բան զոյն . որպէս զի ձերովք աղչուական նախանձու վա-
ռեցեք և զայլ 'ի համալոզի եղբարց 'ի նոյն ձեռնարկել
գորով և համարէն աղքս լ'րաժեան սիրելի և մեծարու ե-
րեւեցի յաշս օտարաց : Սորին վասն իբրու 'ի նշանակ
անկեղծ խնդու[թեան հասուցանեմ առ լ'զնուութիւնդ
'ի ձեռն Վարոն Վեորգայ Լիւրմուզեան ծրար մի գրոյ
յորում են նորատիպ Լայկազեան մեծ քառսրանն մեր
և ընտիր մատենանք նախանց մերոց , զորս հաճնաջիւր
լինծայել 'ի դիմաց ուխտիս առ համբաւատենչ վարժա-
րանն Սերտոյեան 'ի Օմիւնիա : Լրդարեւ դոյլն ինչ է
նուէրն , այլ ակն ունիմք զի ձեռն լ'զնուական միջնորդիդ
յաւելցե զվարդ նորին և ընդունելի արասցե զյոյն : Սա-
տուցեալ զմեւրմական սիրոյ ողջոյն Վեր . Տեառն և
համարէն միարանուրեանն , որք լինել ձեզ ըզձամ ամե-
նայն բարօրութեամբ , դաւանեալ զիս :

Սեծապատիւ Էմիրայիդ
Խոնարհ ծառայ,
Հ. Յովհաննէս Սորղուճեան :

Լճ ԼՆՏՈՒԱԾԱՎԱԹԻՒ ԼՔՐԱՀԱՅՐ Ե ՀԱՄԵՐԷՆ ՎԵՐԱ-
ԱՄԱՏՈՒՆԸՆԻ Վ ԵՐԴՊԱՎԵՍԻ ՀԱՅՐԵՅ ԵՍԻԹԱՐԻԱՆ ՈՒՄԱՐԻՆ
Վ ԵՆԵՍԵՐԻՅ՝

Բաղմուղիմի շնորհակալեաց արժանաւոր գտանի
տրդարեւ Լստուածահիմն Միաբանութիւն ձեւ , որ
'ի վաղուց անդուստ ջանս յանձին գրական ոգւով
չափ 'ի պայծառութիւն հայտատանեայց , ոչերբէք
զանց գկարեւութն ասնէ : Սկստի ե. որ ինչ յառա-
ջատութիւն տեսնի ոյրօր թէ յարամբանս վսեմա-
կան բարբառ : և թէ յաղգս աղգս կենցաղողուտ
եւրօպեան լիցուաց , անշուշտ մեղուաջան աշխատու-
թեան ձերոյ լինել արգասիք ոչինչ երկմտեսցէ որ
ձեխացեալն է արդեօք 'ի ձիրս ողջամիտ դատողու-
թեան . նա մանաւանդ պարտ անձին վարկանիցի
երախտածանաջ սրտիւ շնորհակալու զՁէնջ լինել :
Վսեմի բարեհախանձ փոյթ երկնակլօն շարցդ ,
ոչ միայն դժուարաբիրտն վստասկօք յառաջին բա-
րեղարդութիւն անդր վերածել զհայկեանս գրակա-
նութիւն զուն գործէ մեծապէս ճգամբ , այլ և
գեղոյթեռնոնք բորբօք նախանձն յաղգասիրութեան

ու անոր տըւած երեւիլի աշտօնութիւնները յիշատակաց
արժանի չէի՞ն մի արդեօք :

Մասնիկ երևելի անձանց շքեղափայլ անունները մեկտղմը ձգելով, ուրիշ մասնաւոր ու հասարակ մարդիկ ները յօտարամիտ կը յիշատակէ, ու օտարազգիներն ալ չէ մոռնար. նաև սիւսիւրեկէճիի մը ու Վլեռա անուն հրեայ կնոջ մը անունը ևս զանց առնելը, պատմիչներուն կանոնաց դէմ սեպտելով կը յիշատակէ: 1)

Հայադաւանքի որ յիշեալ արժանապատիւ հեղինակը թու-
գում թիւն շնորհէ իմ համարձակութեանս, ու աս լրած օ-
րինաւոր բանադատութեանս վըայ, որովհետեւ ազգասի-
րութեան սրբազան կրտսկովը բորբոքած սիրտ մը չի կրը-
նար ներողամիտ ըլլալ ասանկ պակասութիւններուն. ու
նոյն ազգասիրական ոգիէն շարժելով պարտք կը համարիմ
անձինս ըստ ամենայնի անպիշտպան չի ձգել () սմանեան
պատմութեան բանիրուն հեղինակը ու իր աշխատասի-
րութեանը վըայ մտերմաբար երախտագիտութիւն ցը-
ցունելով, թէեւ պակասաւոր ըլլայ, իր կողմանէ | աս-

1) Տես պատմ. () սմանեան Տէրութեան . Հատոր Խ .
Երես 414,482, Հատոր ք . Երես 303,307,400,446,510,
529 :

առ համազգիս համօրէն մտադիւր տարածանել փութայ յամենայնի մարդասիրաբար, ինքնայօժար նուիրելով զընտիր ընտիրս ոսկեղենիկ մատենից 'ի գերահաւսով վրանս ձեր զըրշմնաց, 'ի վերծանութիւնն ուսումնս աստնչ մանկանց հայկեան ազգիս : Որպէս և յայս նուագ՝ 'ի նշան ինդակցութեան ուսումնական գուզնաքեայ Զանից մերոց, նուիրել հաճեցայք Մեսրոպեանս վարժարանի 'ի պարգև, զմի ծրար ընտիր մատենից բարեապաւարտ տախնեացն մերոց, հանգերձ նորատիպ բառարանան հայկազնեան, ընդ ձեռն վսեմափայլ և քաջատոհմիկ բարերարին մերոյ Պետրոս : մերայի Լուսուֆեան 'ի կրօնատ բնակելոյ : Օգոր ընկալեալ մեր յայտասիկ աւուրս մեծաւ ուրախութեամբ, փութամբ աւասիկ գերախոազիրութեան մերոյ զգնանաքի ցոյց առաջն առնել ձեզ, ընդ նմին և զամենայն շնորհակալիս բազմարդիւն վաստակոց ձերոց 'ի սակս և և ակնունիմք զի հաճեսջեք ընդունիլ սիրով :

Հուսկ յետոյ յանձն առնելով զվեզ 'ի մշտամը
ռունչ աղօթս ձեռ , մնամ յամենայնի :

Վերապատուութեան ձերում:

Օմրանիա, 15 յունիսր 1843.

ՄԱՍՈՒ ԾԱՌԱՅ
ՅԻՎԶԱՆՆԷՄ ՄԱԿԱՐԻՆԸ
ՎԵՐԱՍՈՒՆՈՒԷ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՄ

Յուշակ ընծայված գրքերուն :

Նորատիպ բառգիրք հայկազնան ։
 Յաճախստպատուում ։
 Գործոց մեկնութիւն ։
 Կորիւն ։ Վամբբէ ։ Գաւիթ անյաղթ ։
 Ոսկերբբան ։ մեկնութիւն Վատթէոսի աւետ ։
 Սրբոյն Լփրեմի մատենագրութիւնք ։
 Չենոր ։ պատմութիւն Տարօնոյ ։
 Սրբերիանոսի ճառք ։
 Փաւստոս Իլեզանդ ։ պատմութիւն հայոց ։
 Հատուածք Ոսկերբ ։ մեկ ։ Վատթ ։ Լ Վօղոսի
 Թղթոյն ։
 Իդիէի մատենագրութիւնք ։

տիկնացիին ըսածը կրկրկենք: «Վաղում ինչ հարկաւոր
«պատմութեանց որ ընդ սոքօք են անտես արարօք, այ-
«լոց թողաք ճարտարաց և հարուստ մասց զի թերևս
«պահանջիցէ դք՝ ի նոցանէ, և այսու նստիանն արկից կա-
րողացն:»

Հայաստանում է, յարգելի վերատեսուհւ, ձեր անկողնասէր բարուցը վրայ, որով զանցառութիւն չէք ընել հրատարակելու աս իմ հայրենասիրական նամակս, որպէս զի գոնէ ժամանակէ մը ետքը, եթէ ուրիշ հեղինակ մըն ալ () սամնեան պատմութիւն գրելու ըլլայ, ապա տմադիրներուն օրինացը համեմատ ամեն անցքերը ու երեւելի անձինքները ստուգապէս ու արժանապէս յիշատակելու ըլլայ, աս յիշեալ աշխատասիրութիւնը ըստ ամենայնի պակասաւոր կամ կիրքով գրեած չի համարուի. ըստ որում հեղինակը ժամանակակից է անյիշատակ թողեած երեւելի անձինքներուն :

10 Հունիս 1843 :

Յովհանն Մանուկունի :
Բարսեղ Սեփորեան :
Եղիշ :
Հնորճալի : չարաբերականք :
Նամակներ :

Գրիգորի Նարեկացու մատենագրութիւնք :
Խորենացի :
Լեւոնտիստ :
Խմբագրութիւն (Հասարակ) :
Հարիկ :
Մխիթար Հերացի :
Հեթում պատմիչ թաթարաց :
Գ. Տղայ : Ներսէս Լամբ : Նամակներ :
Եղիշ : պատմութիւն :
Մխիթար Գօշ : Նորատիպ :

Սինեայ լեռնի թանկ կառավարութիւնը մէկ մաս
ֆիզիքական գործիքներ ընդունելով Լեւոնտիստ, պարագ
կըհամարի իրեն հրատարակել անոնց անունը մեր օրա-
գրութեան միջոցով :

- (1) Դահլիճի ու օգտաւոր գործիքներ :
- (2) Դոյզ մը կիսաբոլորակ պղնձեայ գաւաթ :
- (3) Կէտ օրաշափ կշռորդ :
- (4) Դը խտացուցանելու անոթ մը :
- (5) Դոյսին ատրճանակ ու տակաւնի :
- (6) Դոյսայտ գործիք մի (շաւորովան) :
- (7) Կէտ խողովակ մը :
- (8) Բանի մը պղտիկ ապակի անոթներ :
- (9) Կրկու առաձգական քսակներ :
- (10) Կրկուստական աղբիւր ու ջրացայտ (շաւորովան) :
- (11) Կէտ ուղղագիծ ջրացայտ :
- (12) Կպակի անոթ մը ձեռքը վրան խփելու :
- (13) Կէտ ապակի անոթ ևս :
- (14) Զանգակաձև ապակի անոթ մը ևս :
- (15) Բանի մը պղտիկ ապակի գունտներ ջրային օդապարիկ
ջրոններու համար :
- (16) Դոյսան մը (թուղմալ) :

Քաղաքիս մեծաշուք մարտադէտ լորին Սինեա-
թիւն Համոյի պէյը : Հայոց աղքատ մանկանց ու
սովածանկան յառաջողիմութեանը մարդասիրաբար
խնամք տանելով : ինքնաթոշակ բարեհաճեցաւ տալ
բաժին ստորագրել Սինեայ լեռնի թանկութեանը . ուս-
տի կըպարտաւորինք մեր խոնարհ երախտագիտու-
թիւնը հրապարակաւ յայտնել յիշուալ բազմազգութեան
Պէյին մարդասիրական երախտեացը համար :

Իրեքշաւթի իրիկուն արքայական հրամանով մա-
հապարտի մը գլուխ կտրեցին : պաշտպանաբար որ
չորս ամիսէ ՚ի վեր տեղւոյս կառավարութեան բան-
ալ գրեալ էր :

Գաղղիական օրագրի մը մէջ կըկարդացուի :
Ս. Կ. Լինս մեր քաղաքակիցը : որ Կ. Բ. Սինե-
հանիմ լին փաշային կողմէն լեռն գետին աղբիւ-
րը (պունար) փնտրելու համար խրկած մարդիկնե-
րէն մէկն է : աս գետին խիստ վերի կողմը ելաւ :
Յայտնի է որ՝ հասարակաց կարծիքին համեմատ
որ արաբացոյցմէ առնուած է : լեռն գետն հարա-
կէն հիւսիս գրեթէ ուղղակի վաղեմէն ետքը : արեւ-
մուտք պիտի դառնայ : ուսկից կըկարծուի թէ կը
բղխի : Ս. Կ. Լինս : իր նամակը գրած ատենը :
ինչպէս ան տեղը հասեր էր՝ ուսկէց կըկարծուի որ

գէպի արեւմուտք կերթոյ գետը . ու կըհասնուի
թէ առջի քաղաքը : այսինքն այն որ իր լայնութեամբ
բը ու ջրերն շատութիւնովը նոյն լեռն գետն պիտի
համարուի : հարաւէն կուգայ՝ չէ թէ արեւմուտքէն :
Սինեան հարաւային կողմը պէտք է փնտրուի : Լե-
գիտութիւն աս մեծ շնչիւնէն ծագուի : ու աս կող-
մին է որ Ս. Կ. Լինս փնտրուելու գնաց : Կըփա-
փագինք որ քաջասիրտ հետախոյզը բարեբաղ-
դութեամբ իր նպատակին հասնի : որ ճամբան գէպ-
աւծի մը չի պատահի՝ միւս ճամբորդներուն պէս :
որոնք Լեւոնտիստի ուրիշ կողմը Լեւոնտիստի աղբի-
րակը փնտրուեցին : զանազան ժամանակներու մէջ :

Կըսուի թէ Ս. Կ. Լինս վարքան լեռնի մէջ
խորտակեցաւ : և թէ աս բանին համար խրկուած
գիտուններուն բնական պատմութեան վերաբերեալ
ժողոված բաները բոլորն ալ կորսուեցան : Բայց
ճանապարհորդութեան օրագիրները ու աշխարհա-
գրական թղթերը խալտեր են :

— Լեւոնտիստի օրագիրը կըծանուցանէ թէ Ներ-
բէրէն քաղաքը 75 ժամու մէջ՝ նոր կերպով արդէս
եան հոր մը փորեցին որ 38 մղոն խորունկութիւն
ունի : Գրուի խիստ պատուական է : ու գետնէն եր-
կու մղոն բարձր կըցայտէ : Ս. Կ. Լինս : Լեռ-
քաղաքի գերձակը չարից աս նոր կերպը : որով
անախատ ամմին արդեւ լինելուն դէմ կըկենայ ու
նաեւ կորողութիւն կուտայ կեցընել ու վեր բերել
ջուրը ինչպէս որ ուզէ մէկը :

Լեւոնտիստի օրագրութեան մը մէջ կըկարդանք :

Սինեայի մը Տէրմալիս Սինեայի անուն : որ
անգղիացոյց բանակին մէջ չորիկ օրնակուն զօրքերուն
կըհրամայէր : ամբողջութեամբ թէ հսկողութեան
3 ին գիշերը : անգղիացիները մատներ է : որոնց
հետ կերթար իրեն կուսակից ու բարեկամ : Լե-
քառասունութեան թուովը կարգաւորուած ժամանա-
կը մեծ խռովութեան մէջ ինկաւ . բայց երբոր
իր յանցանքին արժանաւոր եղած պատիժը կըկրար
զոցէր զպէց ինքընեք . ու աս խօսքերը լսելով
թէ : « Եւնուստիս զըրկ թեղանթի մը բերանը :
որ լեռնը ըլլայ երկաթի կտորանքներով (սալքը) »
ու հին մեծնի՝ սկսաւ նայել իր բարեկամներուն ու
բանակի հին լեռնիներուն երեսը : որոնք կըզոգայնէ
ու փշաքաղ կըլլային անոր բոլորտիքը : մահարիւր
վիճակը մոտածելով՝ որ իրեն կըստատէր : Լեւոնտ-
ցոյց զօրավարին սիրտը ելաւ ու շատ ցաւ ցըցուց :
Սինեայի միայն հանգարտ կեցած էր անոնց մէջը :

Լեռնի գոյնի գէպի այն տեղը որ պատիժը պիտի
տրուէր . ու յանցաւորն ալ գունդէրուն մէջ տեղէն
կերթար : Կայնեցոյցին զանի զօրքերուն կեղծութեան
քիչ մը հեռու . չիկար հին ոչ ճաղ՝ մարմինը մէջը
գնեցաւ : և ոչ բարեկամ մը վերցնելու զանի . ա-
ստեք անօգուտ սեպեալ էր : վասն զի աղէկ հասկը-
ցիւր էին որ պիտի ոչնչանար : կամ իր մարմնոյ կը-
տորանքները ցիրուցան ըլլալով՝ գաղաններուն ու
թուղաններուն կերակուր պիտի ըլլային :

Գունդէրը քառակուսի շարեցան : մէկ կողմէն
միայն բայ : Եւ թէ թեղանթի մը բերին զըրկն մէջ
տեղը ու իրենք իսկոյն քաշեցան զօրքերուն ետեւը :
Հանցաւորին հրաման տրին առաջ գալու . որ հան-
գարտութեամբ ու անհիշելի կոտորած այս հրամա-
նը . զօրոց առաջնորդը չուան մը հանեց գաղանէն :
որ գատապարտաւր թեղանթին կապէ : Լեռնի

վրայ՝ խեղճ Սինեայի սկսաւ դողալ : ու սաստիկ
կարգէր որ չի կապէն զինքը : Հաճեցաւ զօրավա-
րը . ու Սինեայի գարձաւ գէպի անոր ու շնորհա-
կալութեան շարժումները ցուցուց : եւրոպացի-
ներուն սովորութեանը նման զօրավարին ձեռքը
սխմեց . ու սաստիկ անոր հրամաններ տալէն ետքը :
զրեթէ զողալով : Սինեայի քաջալերութեամբ մը
դէպի զարհուրելի թեղանթին դիմացը գնաց : անոր
բերանին տըվաւ կուրծքը ու փաթթուեցաւ : Լեռ-
վըջին անգամ սկսաւ նայել մօտ եղողներուն երեսը
... ու դրաւ գլուխը թեղանթին վրան ... Լեռնի
ժամանակին՝ նշան տրեցաւ : լոյս մը փայլատակեց
ժուխն ալ ետեւէն . սաստիկ ձայնը սկսաւ շրջակայ
լեռները դողացնել : ու ամմին բան լըմնցաւ :

Քանի մը կաթիլ արիւն : քանի մը կտորներ հոս
հոն ցրուած հազիւ կըցուցուէին մարդու մարմին
ըլլալ . ու աստեք էին այս քաջասիրտ չորիկաստան-
ցիէն մնացածները :

Լեւոնտիստի օրագիրները կըհաստատեն թէ Ներ-
բէրէն տեղութեան դէմ ալ զօրք խրկուեալ միտք ու-
նի Սինեան Բերիտանիս ու անոր նաեւ հանգիստները
բանալ՝ եւրոպացոյց հետ առուտուր ընելու համար
ուստի արժան կըհամարինք քանի մը համառօտ տե-
ղեկութիւններ տալ աս տեղութեանը վրայոյ :

« Ներբէրէն լեռնի տեղութեան արեւելեան դին է :
ու կըբաղկանայ իրեք մեծ կղզիներէ : որոնք կը-
բաղկան մէկմէկ : Իսկաւ նեղ կիրճերով . 100 մղոնի
չափ երկայնութեամբ : ու 50-100 մղոն լայնութեամբ
ու քանի մը տեղանք ինչպէս 200 մղոն : Կիրճի ի-
րեք կղզիներուն ամմինէն մեծը : 800 մղոնի չափ
երկայնութիւն ունի : Կիրճիս ուր անկէց ետքն է :
ունի երկայնութիւն 150 մղոն ու լայնութիւն 120 :
ու Կիրճի ամմինէն պղտիկը : 90 մղոն երկայնու-
թիւն . 50 մղոն լայնութիւն : Սինեայ կղզիները՝ որ
աս տեղութեանը մասերն են : շատ պղտիկ են : Կը-
կիրը ընդհանրապէս զուարճուի ու պտղաբեր է .
ընդարձակ զաշտեր ունի : մեծ հարստութեամբ ու
ջրաբեր տեղերով : Կոմիտեքները կան շատ խո-
րունկ նաեւ հանգիստներ ու խիստ ապահով եղերք-
ներ :

Լեւոնտիստի մէջ կան շատ հանքեր ոսկիի :
արծաթի : պղնձի : երկաթի : ամուխի : ծծումբի ու
մնդիկի (ճիւլա) . ունի նաեւ զանազան պատուական
բերքեր : Կիրճի տեղութեան ժողովուրդը 20 միլիոնի
չափ կըսեպի : Լեռնիեան ճարտարամիտ ու հո-
րուստ տղաքուն մէջ առաջինն է : ու կերակայ թէ
քաղաքավարութեան բարձր աստիճանը պիտի հաս-
նի չինացոյց ազգէն աւելի : ուսկից գերազանց է նաեւ
բնական զօրութեամբ : կարողութեամբ : անկախ
բնութեամբ : պատասխարութեամբ ու սաստիկ
փափաքով՝ որ ունի օտար ազգերուն արհեստները
ու գիտութիւնները սովորուի :

Ներբէրէնիցները գլխովին անկախ են չինացիներէ
րէն : որոնց հետ քիչ մը առուտուրի կապակցու-
թիւն ունին :

Հոլանտացիները միայն իշխանութիւն ունին (եւ-
րոպայի բոլոր ժողովուրդներուն մէջէն) : Լեւոնտիս-
թիի նաեւ հանգիստը մոնախը : որ Ներբէրէնի տեղու-
թեան գլխաւորն է : ուր տեղ տարոց տարի կըծա-
խեն երկու նաեւ բեռապարանք երկրին օրէնքնե-
րուն համեմատ . բայց կըսուի թէ արդիւրած ապ-
րանքներու առուտուր ալ կընեն շատ : համարեթ

երորդ դարուն սկիզբը փորձուկէզները շատ տեղեր հաստատուելէն ճիշդ մէջ, ու 180,000 զերդաստան քրիստոնէութեան դարձուցեր էին . բայց սոսկալի հալածանք մը ելլալով, 30,000 քրիստոնէայ մեռցուցին ճիւղերի կառավարութեան հրամանովը որ աս խեղճերուն պէմ բանեցուց իր անգլիկանները : Եւստեանը փորձուկէզները բոլորովին հալածւեցան ճիւղերէն :

Եւստեանական մէջ անգղիացիները ու հօլանտացիները քանի մը տեղեր հաստատուելէն պզտիկ կղզի մը մէջ յիւրանստ ըստած, ճիւղերի մեծ կղզիներուն մէկուն խիստ մօտիկ . հօլանտացիները իրենց նախանձաւորները վաճառելու համար անկէց իմացուցին ճիւղերի կառավարութեան թէ անգղիացիք ալ փորձուկէզներուն պէս քրիստոնէայ են, ինչպէս յայտնի կըցուցնէ իրենց դրօշակին վրայի խաչը . ըսին նաև թէ Եւստիայի թագաւորը նոր ատեններս փորձուկալի թագաւորին քոյրը հարսնացուց, և թէ անգղիացիք զաղտուկ կըջանան որ փորձուկէզները նորէն ճիւղեր մտցունեն :

ճիւղերի կառավարութիւնը աս լուրին վրայ չփոխելով, անգղիացի նաւերը համեմուն 1664 ին՝ հրաման տրւաւ որ Եւրոպայէն բերած ապրանքները նաւերէն հանեն առաջը պէս, ու ետ դուռնալուն ճիւղերէն ապրանք առնեն, ու աղէկ վաճառեն նաւատորմներուն ու վաճառականներուն հետ . բայց նոյն ժամանակին իմացուց անոնց որ ելլան ճիւղերէն, մահ սպառնալով անոնց, ու միանգամայն առւտրական ինչ կապակցութիւն որ ունին նէ ճիւղերայիններուն հետ՝ կտրին : Եւստեանական ետքէն որ հօլանտացիները ճիւղերի առուտուրին մենավաճառութիւնը ստացան, ու շատ հոգ կը տանին Եւրոպայի ուրիշ ազգերը անկէց վաճառելու : Եւստիայ մեծ շահ կընեն անգղիացիները թէ որ ճիւղերի ժողովուրդներուն հետ շարունակ ու ուղղակի կապակցութիւններ հաստատուելու ըլլան :

Քորէ ցամաքակղզին՝ որ ճիւղերի մօտ է, 400 միլիոն չափ երկայնութիւն ունի, 140 միլիոն լայնութեամբ . բնակիչներն են քաջ, զըրուի կերպարանքներն քաղցր ու հաճելի է, որոնք միշտ բարեկամութեամբ կըվարեն անգղիացոյց հետ : Քորէցիները տարոց տարի պզտիկ գումար մը կըհատուցանեն շինմանին, որուն կառավարութեան անկախ են : Թէ որ խոհեմութեամբ, անկեղծութեամբ վարելու ըլլայ նէ աս խաղաղասէր մտացի ու շահաբեր ժողովուրդին հետ՝ ամեն կողմէն կրնանք կրօն անգղիական օրագիր մը, օգտակար կապակցութիւններ հաստատուել անոնց հետ մեր առուտուրին յաջողութեանը համար :

Սիամ՝ կղզիները ու մօտուոր երկիրները շատ միլիոն բնակիչ ունին գործունէայ (իշխիւար) ու ճարտարամիտ . անոնց հանքային ու երկրաբանական հարստութիւնները շատ պատուական նիւթեր կուտան փոխարէն անգղիացոց ձեռագործ ապրանքներուն : Սիամի շաքարը շատ զիւրազին ու առատ է, մետաքսը գեղարայքը (պահար), խէժը (զամգ), անագը ու պղինձը խիստ առատ է երկրին ամեն կողմերը : Հանքերէն ու գետերէն անհատնում ոսկի ու արծաթ կըհանեն, ու աս մետաղները դրամի տեղ կըբանեցնեն, հարկաւոր ու ուզած բաներնին ծախու առնելու համար : Գործուկէզ հիւսիստոս մը կրնասի Պանթօք, Սիամի մայրաքաղաքը . բայց ան

ցած դարուն մէջ՝ կերկայ թէ Եւստիայ հոգ չէ տարեր աս երկրի վրայ, ինչպէս նաև երկրագունդի ուրիշ հարուստ ու սրտաբեր շատ կողմերուն :

Եւստիայի բարեխառնութեան Օմիւնիոյ, գիտեալ ի փոքրէի և եղեալ ըստ բաժանման Ուսմուրի :

		Ստուերի :		Յարեու :	
Ուրբաթ	8	Յունվար	+	8	աստիճան 19
Դարբ	9	"	+	9	" 00
Կիրակէ	10	"	+	9	" 20
Երկուշաբթի	11	"	+	8	" 20
Երեքշաբթի	12	"	+	7	" 19
Չորեքշաբթի	13	"	+	8	" 16
Հինգշաբթի	14	"	+	8	" 15

ԱՌՆԻՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԼԿ ԴԼԿ

Մարտիս, 30 Վեկտեմբեր : 1842

Բամպակ : Խիստ թու է, ու քիչ ատենին մէջը բարի փոփոխութիւն մը ընդունելու յոյս չի կայ . որովհետեւ թէ Եւստիայէն և թէ Եւստիայէն եղած լուրերը անյաջող են աս ապրանքին համար . աս շաքար աղոր Սոպուճայի բամպակ ծախեցաւ 80 Ֆունտի հարուրին 2 վար իջեցունելով . իսկ վարնոց Սոպուճան 59 Ֆունտը ծախեցաւ նոյն դաշինքով . նաև մէկ մաս 20 պոլիս ևս Սոպուճա 62 1/2 Ֆունտի վաճառեցաւ : Հիմնական քաղաքիս մէջը ամեն տեսակ . բամպակներէն 23,692 պոլեա կայ . անցած տարի աս ատենը՝ 37,604 պոլեա կար . իսկ 1840ին ևս աս ամիսին վերջը՝ 14,315 պոլեա կար : Բուրդ : Քիչ մը կուզէ . աս շաքար 235 պոլեա կալաղի աղոր բուրդ ծախեցաւ 90 Ֆունտի յիսուն քիլոկրամ . նաև 75 պոլեա Եւստիայի ապրանք վաճառեցաւ 66 Ֆունտի :

Մետաքս : Եւրոպական է . Պրուսայի երկան խալային գինը՝ 15 Ֆունտը է կէս քիլոկրամը . Մէլուրու կարճ խալային 18-20 1/2 . աս շաքար 80 պոլեայի չափ ծախեցաւ աս գիներով :

Եւստիայ : Եւստիայի գիւրաւաճառ է . բայց 12-12 1/2 Ֆունտէն փոխել կէս քիլոկրամը վաճարող չի կայ . որովհետեւ կըհաստատուն թէ, Եւստիայի Զիւնիմաչինի հետ ըրած հաշտութեան դաշինքներուն մէջը, յատուկ մէկ յօդուածով մը արգելաւ է աս Ֆիւնի Զինիմաչինի տերութեան մէջը մտնալը :

Թիֆլիս : Եւստիայի վաճառ է, մանաւանդ միջակ տեսակները . Եւստիայ տեսակ աղոր ապրանքը միշտ կըծախու 2-2 1/2 Ֆունտը կէս քիլոկրամը :

Սոսամ : Կուզէ . աղոր ապրանքը 45 Ֆունտի հարուր քիլոկրամը գիւրաւաճառ է, ծախքը առնողին վրայ (անթրքո) :

Կուսաւո (քէթէն Թոհում) : Չուզէ . որովհետեւ խիստ շատ կուզայ Եւստիայի գինը ու գինը՝ 25 Ֆունտի իջաւ, (անթրքո) ծախքը առնողին վրայ . Սոսայինը՝ 26 Ֆունտը է, Բուսէլինը՝ 29, Եւստիայինը՝ 28 Ֆունտը հարուր քիլոկրամը :

Գործատուներուն վերաբերեալ ձէթ : Եւստիայի փոփոխութիւն մը չեղաւ . բայց գիները թու են Սիւրիլիի պատրաստ ապրանքը՝ 119-119 1/2 Ֆունտ

քի ծախեցաւ Եւստիային (75 օխան) բայց երևմունքը պիտի իջնան :

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ

Օմիւնիս, 15 Յունվար :

Քաղաքիս գործունէութիւնները միշտ մի և նոյն թուութեան վիճակի մէջ է . ու խիստ քիչ վաճառունքներ եղան աս շաքար :

Բամպակ : Եւստիայի վաճառ է, ու Եւրոպայի անյաջող լուրերուն պատճառով ծախու առնող խիստ քիչ է . աս օրվան գիները անունով միայն են 220 զուռուշէն մինչև 190 ըստ տեսակին :

Ճիւղի : Թու է . աս օրվան արժողութիւնը 16 1/2-20 զուռուշ օխան ըստ տեսակին :

Մետաքս : Եւստիայի վաճառ է, ու 1020-1065 զուռուշ խանթալը հաղիւ թէ կըվաճառուի ապրանքին լաւութեանը նայելով :

Եւստիայ : Եւստիայի փոփոխութիւն մը չեղաւ տակաւին . Եւստիայի շոգենաւը գալէն առաջ 85 1/2 զուռուշէն չէքին ծախեցաւ պզտիկ պայմանաւանով մը (վաւեով) :

Մետաքս : Պրուսայի ապրանքը ըստ տեսակին 245-300 զուռուշ թէքէն կըծախու . Պայրեաւագլուրին՝ 135-140 զուռուշ օխան :

Սոսամ : Կուզէ, ու 40 զուռուշ Պոլսոյ քիլէն գիւրաւաճառ է :

Փայլամուտ : Եւստիայի կուզէ ու խիստ քիչ ապրանք կայ . աս օրվան արժողութիւնը աղոր ապրանքը՝ 117-125 զուռուշ է խանթալը ըստ տեսակին :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴՈՒԹՅՈՒՆ

Նորհաց և նշանաց և խորհրդոց Վարդապետական սուրբ Կենդեցոյ .

Գեղեցիկ և համառօտ բացատրութեամբ . յօրինեալ ի Վերապատիւ Սատեղոս Լոբ Կապիկոպոսէ Օմիւնիոյ :

Կըծախու ի զմի Սեպուրեան Սարգսյան . գին՝ կիսակապին, 8 զուռուշ :

ՎԵՐԱԵՎԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կամ

Ուսումն քաղաքական կըթուութեան :

Կոստանդնուպոլսոյ ուսումնական ընկերութիւնը նոր տպել տրւել է 10, 10 1/2 հատորները, խալէրէն լեզու աշխարհաբան թարգմանելով : Եւստիայի ապրանքները կըվաճառուին կըհամարինք արժանաւոր գովութիւններ ընել . որովհետեւ ճիւղի խալային հեղինակին բարեշուք համարը, ու անոր աս գրաւոր արդիւնքին տիտղոսը բաւական կըծանուցանեն թէ խիստ օգտակար ու հարկաւոր գիրք մըն է ասիկա . ուստի կըյուսանք, թէ ուսումնասիրող հասարակութիւնը մեծ փափագանք պիտի արտայայտուի ստանալու յիշեալ գիրքէն . որ կըգտնուի Կոստանդնուպոլսոյ Եւստիայի յօդուածեան յարգի Վերոյ աղային գրատունը . որ է Եւստիայի ճիւղի ապրանք խանը, ու Կըմի Սարգսյան գրատունը :

Գինը՝ մէկ հատորին, 12 1/2 զուռուշ է թղթակալով :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՏԵՓԵՆՈՍԻ ՊԼՊՈՆԵՆ